

Barne- og familiedepartementet
postmottak@bfd.dep.no

Oslo, 14. august 2019
Journalnr. 163/19/AC/ph

Forslag om ny barnevernlov

Psykologforeningen mener at å ivareta utsatte barn er av de viktigste oppgaver i samfunnet og omsorgsovertagelser der samfunnet tar fra foreldres omsorg for barn, er av de mest inngripende vedtak samfunnet gjør. Vedtak etterfølges av krevende utviklingsprosesser som kan være helt avgjørende for livskvaliteten senere i livet. Psykologforeningen vil understreke at god gjennomføring av vedtakene i barnevernet krever høy kompetanse.

Når barn opplever omsorgssvikt, vold, overgrep og traumer øker dette sannsynligheten utviklingsvansker og psykiske lidelser. Hos barn på barnevernsinstitusjon har 76 % minst en psykisk lidelse (Kayed, Jozefiak, Rimehaug, Tjelflaat, Brubak og Wichstrøm: «Psykisk helse hos barn og unge i barnevernsinstitusjoner». NTNU, 2015.) og hos barn i fosterhjem er det funnet at mer enn halvparten av barna har en psykisk lidelse. (Stine Lehmann, Odd E Havik, Toril Havik og Einar R Heiervang. Mental disorders in foster children: a study of prevalence, comorbidity and risk factors. Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health 2013, 7:39 doi:10.1186/1753-2000-7-39). Det er viktig at barn i barnevernet gis den helsehjelp de skal ha, men det er også avgjørende at de ansatte i barnevernet har høy faglig kompetanse både på barns normal- og skjevutvikling i samspill med omsorgsbetingelser.

Det er på denne bakgrunn Psykologforeningens vurdering at det er avgjørende med et tverrfaglig barnevern, der både psykologfaglig og juridisk kompetanse supplerer det barnevern- og sosialfaglige for å realisere barnevernets oppgaver på en forsvarlig måte. Vi mener man må kunne forutsette at en sak som innbefatter omsorgsovertakelse er blitt grundig vurdert både psykologfaglig, barnevernsfaglig og juridisk.

Lovutkastet tar utgangspunkt i NOU 2016:16. Psykologforeningen er i all hovedsak positiv til de endringer som ble foreslått denne og som nå foreslås tatt inn nytt forslag til Barnevernslov (jf høringsvar fra Norsk psykologforening datert 30. januar 2017). Innspill fra

Psykologforeningens menneskerettighetsutvalg danner også grunnlag for høringsuttalelsen. Psykologforeningen vil fremheve følgende punkter som anses som viktige endringer:

- Nytt lovforslag har en bedre struktur og enklere språk
- Barnets rettigheter er utvidet og tydeliggjort i loven. Her skal understrekes viktigheten av at barnets forklaringer kan unntas for foreldres innsyn og at tilbud om ettervern utvides fra 23 til 25 år.
- Kommunen gis et mer helhetlig ansvar for å koordinere det forebyggende arbeidet og barnevernets kvalitet og kompetanse forankres i kommunens politiske vedtak.
- Forslaget understreker at barnevernet skal ta hensyn til barnets kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn.
- Det er positivt at akuttberedskap i barnevernet lovfestes.

Vi viser til mer spesifikke merknader nedenfor.

Kapittel 1.

Kapittel 1 gir mål for barnevernets arbeid som er svært omfattende. Psykologforeningen har ikke innvendinger til de ulike paragrafer, men vil påpeke at samfunnet setter svært høye og omfattende mål for tjenesten. For å kunne etterleve målene vil det kreve betydelig både kapasitets- og kompetanseutvikling i barnevernet.

Sivilombudsmannen (blant annet i sitt hørings svar til loven) påpeker at dagens regelverk ikke alltid etterleveres. Det nye lovforslaget forutsetter at barnevernstjenesten gjøre enda flere vurderinger/begrunnelser, nye planer skal utarbeides og at samarbeid med andre tjenester økes. Videre at dette arbeidet skal kvalitetssikres og dokumenteres. Det som foreslås er ønskelig, men for å realiseres vil det kreve økt ressursinnsats og økt kompetanse.

Kapittel 5.2: Barnets beste

Hensynet til barnets beste blir tilstrekkelig ivarettatt slik departementet formulerer sine forslag og resonnement i høringen. Når det gjelder hvorvidt retten til familieliv og det biologiske prinsipp skal tas eksplisitt inn i lovteksten, mener vi dette i beste fall er overflødig og i verste fall til hinder for barnets rett til beskyttelse mot omsorgssvikt, vold og overgrep i hjemmet. Retten til familieliv er grunnlovsfestet og behøver etter vår mening ikke å fremgå i en egen særlov hvis formål er å sørge for bedre beskyttelse for sårbare barn. Retten til familieliv vil uansett være gjeldende. Det bør likevel komme tydelig frem i vurderingene av barnets beste, at retten til familieliv, det biologiske prinsipp og følgene av en omsorgsovertakelse er tatt i grundig betraktning.

Skulle departementet likevel gjøre disse hensynene eksplisitte i lovteksten (retten til familieliv og det biologiske prinsipp), mener vi at behovet for tilknytning- og relasjonskvalitet bør gis tilsvarende oppmerksomhet i lovteksten.

Når det gjelder departementets begrunnelse for å ikke formulere en momentliste til bruk i forbindelse med barnets beste-vurderinger, støttes denne begrunnelsen. Samtidig blir det da

av stor betydning at det utarbeides gode faglige veiledere og retningslinjer der viktige moment presenteres, utdypes og diskuteres. Barnets rett til familieliv, det biologiske prinsipp og tilknytnings-/relasjonskvalitet bør inngå i en slik liste. Her bør det også presiseres at «barnets beste» - vurderinger ikke kan gjøres i individuelle saker uten at barnet selv er involvert, samt at må legges til rette for at barn/unge skal kunne ytre seg om dette på en god måte.

Kapittel 5.3: Medvirkning

Psykologforeningen støtter at aldersgrensen på 7 år fjernes fra lovteksten.

Kapittel 5.4: Involvering av nettverk og familie

Norsk psykologforening støtter at involvering av familie og nettverk tas inn i lovteksten og tror, som departementet, at dette kan bidra til økt bevisstgjøring i tjenestene og ikke minst bidra til at barn og familier kan få viktig støtte og hjelp tidlig i prosessen og slik forebygge mer inngripende tiltak og/eller tiltak utenfor hjemmet.

Kapittel 5.5: Barnets kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn

Det er en kvalitet ved utkastet til lov å ha et eget kapittel om hvordan barnets kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn kan ivaretas og forstås. Det vil være både i barnets og tjenestenes interesse at familie og nettverk blir involvert i alle ledd i barnevernets arbeid, slik at kulturelle praksiser kan forstås og tiltak kan tilpasses og treffe bedre i hver enkelt sak. Videre er det viktig at barnevernet tar på alvor hvilket ansvar de har for å ivareta barnets rett til identitet og utvikling, og at tjenestene besørger at barnet får videreført sin tilhørighet og bakgrunn også etter en eventuell omsorgsovertakelse. Barn som plasseres utenfor hjemmet risikerer å miste kjennskap til sitt opprinnelige morsmål og/eller kunnskap om religiøse og kulturelle praksiser. Dette vil skape avstand til deres biologiske familie og slekt og vil kunne få negative følger for barns selvforståelse og identitetsutvikling, både på kort og lang sikt.

Tolketjenester nevnes kort i høringen under dette kapitlet. Psykologforeningen vil understreke at tjenestene har ansvar for å formidle informasjon på et språk brukeren forstår. Det bør fremkomme i lovteksten at tjenesten skal benytte tolk ved behov, samt oversette relevant skriftlig tekst når dette er hensiktsmessig.

Vi ber også departementet revurdere at «foreldrenes bakgrunn» ikke inngår i lovteksten. Foreldrenes bakgrunn kan ha stor betydning for et barn, uavhengig av om denne sammenfaller med barnets egen bakgrunn eller ikke. I saker der barnet tas ut av hjemmet i svært ung alder, eller i saker der foreldrene representerer ulike kulturer og/eller religiøse grupper, kan barnet både ha behov for hjelp til å forstå helheten i sin familiære bakgrunn og tilhørighet, men også ha behov for å finne sin plass i varierte og til dels motstridende kulturer. Barnevernet kan ha en viktig rolle her, og bør da bestrebe å forstå ikke bare barnets, men foreldrenes selvstendige bakgrunn og hvilken rolle denne spiller for barnet og oppdragerpraksisen.

Kapittel 5.6: Rettens virkeområde

Forslag om å lovfeste at barneverntjenesten har plikt til å tilby foreldrene hjelp, selv om barnet oppholder seg i utlandet. Vi er enige i at dette kan fremme samarbeidet med foreldrene/familiene i saker der barn er etterlatt i utlandet mot sin vilje, og at eksempelvis familieveiledning er i tråd med minste inngreps prinsipp.

Det er noe uklart om det er tidsbegrensninger i «vanlig bosted». Dette bør presiseres.

I tillegg mener vi det i noen saker kan være uheldig at ettervern kun vil praktiseres dersom tiltak er satt inn før fylte 18 år. Blant ungdommene som sendes til utlandet mot sin vilje, vil det være mange som ikke har blitt fanget opp eller sendt ut før fylte 18 år. Disse bør få nødvendig hjelp og oppfølging etter en eventuell retur til Norge, selv om det ikke ble satt inn tiltak før de ble sendt ut og barnet fylte 18 år i løpet av oppholdet. Retten til ettervern bør i slike saker utløses selv om barnevernet ikke kom i posisjon til å sette inn tiltak før fylte 18 år. For øvrig støtter vi å utvide aldersgrensen til 25 år.

Kapittel 6 Atferdstiltak m.m.

Psykologforeningen anbefaler at bruk av «atferd» tas ut av loven og at det finnes gode alternativer. Bruken av atferdsbegrepet er blitt kritisert av brukerne for å være stigmatiserende og bidra til fokus på ytre atferd i stedet for den indre smerte mange av barna sliter med. Psykologforeningen mener at begrepsbruk kan ha betydning for hvilken tilnærming en har til barnet; smerteuttrykk og atferd er to betegnelser for samme fenomen, som på ulik måte påvirker vår forståelse av fenomenet. Vår forståelse av traumbasert omsorg og behandling tilsier at det bør skje endring i begrepsbruk. Psykologforeningen anbefaler derfor at begrepet «alvorlig utagerende atferd» erstattes. Et begrep som kan vurderes er «barn som utsetter sin egen helse eller utvikling for fare». «Atferdsinstitusjon» bør også endres, og begrepet «institusjon for barn som utsetter egen helse eller utvikling i fare» kan vurderes.

Endring bør skje i alle relevante paragrafer gjennom de ulike kapitler hvor det er aktuelt.

Kapittel 6: Bekymringsmelding og undersøkelse

For å realisere barnets rett til å bli hørt, bør barnevernet og/eller sakkyndige har rett til – men ikke nødvendigvis plikt til – å snakke med barnet alene. Hvorvidt dette er hensiktsmessig, må vurderes i hver enkelt sak. Det bør inngå i denne retten at barnevernet/sakkyndig kan avslå foreldrenes eventuelle ønske om å ta opptak av samtalen. Vi er enige med andre høringsinstanser i at det bør være en «bør»-regel at samtalen gjennomføres alene med barnet.

Vi støtter at tjenesten må vurdere hvorvidt det trengs umiddelbar oppfølging etter en melding er kommet inn.

Kapittel 9. Fosterhjem

Fosterhjem er det mest anvendte tiltaket i barnevernet når barnet ikke kan bo i foreldrehjemmet. Barn som gis plass i fosterhjem klarer seg relativt bra nå de kommer tidlig i fosterhjem. Barn som kommer senere i fosterhjem eller på institusjon har vanligvis lengre og mer omfattende belastninger i livet, og oftere brudd i omsorgssituasjonen. De fleste barn som kommer i fosterhjem har med seg erfaringer som har satt spor som skaper utfordringer for en videre harmonisk utvikling. Tilknytningsproblemer, traume- og voldserfaringer og annet utviklingsstrev skal overkommes.

Dette betyr at fosterforeldre bør sikres tettere oppfølging, veiledning og støtte enn det som blir gitt i dag. Formuleringene i § 9-6 (eller § 16-3) sikrer ikke godt nok at fosterhjemmene får tilstrekkelig faglig og praktisk støtte. Veiledning må inkludere forståelse av traumeperspektiv på barnets vansker.

Kapittel 15.

Psykologforeningen vil først understreke viktigheten av at kommunens ansvar for forebygging og samarbeid er så tydelig adressert i § 15-1.

Det kommunale barnevernet må være tverrfaglig. Minste kompetanse bør være barnevernspedagog, jurist og psykolog. Ideelt bør det også være krav til minimumsstørrelse på det enkelte kontor Dette bør formuleres som del av § 15-2.

Kapittel 16.

I § 16-2 punkt f foreslås det i lovteksten at staten skal: «sørge for at det finnes et forsvarlig tilbud for utdanning av personell...» Det er nærliggende å lese dette som at myndighetene tenker at det kun skal være en fagutdanning og en profesjon i barnevernet.

Psykologforeningen mener at det mangfold av krevende oppgaver som gis i barnevernet krever tverrfaglighet.

Psykologforeningen støtter at dagens utdanning av barnevernspedagoger kan påbygges til en masterutdanning, men vår vurdering er at dette ikke på noen måte minsker behovet for tverrfaglighet.

Oppsummert.

Barn som er utsatt for vold, overgrep og omsorgssvikt får oftest en skjevutvikling med forstyrrelser i grunnleggende funksjoner, psykososiale problemer og lidelser og sykdom. I tillegg fører slike belastninger også potensielt til en reduksjon i barnets tilknytningsevner (jfr. NOU 2017:12 s.33).

Selv om det har skjedd en viss styrking av barnevernstjenestene de siste årene, vil vi igjen påpeke at lovutkastet forutsetter at det i barnevernstjenesten gjøres flere vurderinger, utarbeides planer og at krav til samarbeid økes. Fortsatt har den enkelte ansatte i barnevernet for mange saker og det er for stor turnover av ansatte. Dette gir dårlig grunnlag for de stabile og gode relasjoner barna trenger, og for de relasjoner som loven forutsetter skal etableres.

Psykologforeningen mener at nye formelle krav i loven og det å realisere lovens formål vil kreve en betydelig økt ressursinnsats.

Psykologforeningen mener at tverrfaglig kompetanse og rimelig størrelse på det enkelte kontor, vil bidra vesentlig til stabilitet i tjenestene. Tilsvarende bør institusjonene – etter sin oppgave – ha høy og tverrfaglig kompetanse

Med vennlig hilsen

Norsk psykologforening

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Tor Levin Hofgaard', with a stylized, cursive script.

Tor Levin Hofgaard

President